

Mykola Senchenko,
Director of the Book Chamber of Ukraine, Professor
Civilization project "Papal Empire of Rome".
Crusades — Reformation and Counter-Reformation

In the fourth article of the cycle dedicated to the Vatican's desire for world domination, the period of implementation of the "Papal Empire of Rome" civilizational project during the Reformation and Counter-Reformation periods is considered, in order to provide an idea of the organization of the papacy's campaigns to the East; the real goal of the Reformation and Counter-Reformation; the role of the Catholic Church in these processes and aspirations to world domination.

Keywords: Vatican; Catholics; uniates; Reformation; Counter-reformation; oligarchs; Bartholomew night; Order of Dominicans; Jesuits; civilization projects; world domination; policy; money

References

1. Achlej A. (2011). *Bitva globalnyh proektov. V 3 ch. Chast 1. Evrei, katoliki, shiity, "vaspy"*. Moskva: Volant.
2. Braun D. (2005). *Angely i demony*. Moskva: AST: Lyuks.
3. Grizinger T. (2004). *Iezuity. Polnaya istoriya ih yavnyh i tajnyh deyanij ot osnovaniya ordena do nastoyashego vremeni*. Minsk: UP "Minskaya fabrika cvetnoj pechati".
4. Frattini E. (2007). *Svyashennyj Alyans. Palachi i shpiony Vatikana*. Moskva: Eksmo.

Надійшла до редакції 6 липня 2022 року

З АРХІВУ КНИЖКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ

УДК 002.1:001](477.411):655.41.06"1964"(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2022.7(312).39-41

Лариса Дояр,
кандидат історичних наук, доцент, старший науковий співробітник
Державного архіву друку Книжкової палати України,
e-mail: arkhiv@ukrbook.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0789-2462>

Видавнича діяльність Книжкової палати України станом на 1964 рік

Стаття є продовженням авторських досліджень з історії Книжкової палати України, присвячених діяльності Державного архіву друку, методичної ради та редакційно-видавничого відділу установи. Торішня праця з цієї тематики була написана до 85-річного ювілею покажчика "Літопис журнальних статей" та розкривала проблему видання цього державного бібліографічного покажчика у Книжковій палаті України. Працюючи відповідно до щорічного плану наукової роботи, авторка дослідила видавничу діяльність Книжкової палати України станом на 1964 р. Метою розвідки є проведення контент-аналізу тогочасних видань установи, їхньої класифікації, визначення ключових напрямів і пріоритетів цієї діяльності. Наукова новизна праці полягає в залученні маловживаних матеріалів внутрішнього відомчого архіву установи, опрацюванні раритетного на сьогодні (накладом менш ніж 4 тис. примірників) щодакданого бібліографічного бюлетеня "Нові книги УРСР" за 1964 р. та персоналізації історії видавничої справи в межах Книжкової палати України. Дотримуючись принципів і вимог наукової методології, авторка спиралася на загальні (порівняння, вимірювання (емпіричні), аналіз, синтез (комплексні), сходження від абстрактного до конкретного (теоретичні) та спеціальні (компонентно-аналітичний, групування) методи дослідження. Джерельною базою для написання статті став річний зшиток журналу "Нові книги УРСР", датований 1964 р. Змістовий складник праці уміщує повноцінний перелік видань, підготовлених та надрукованих Книжковою палатою УРСР упродовж 1964 р., та демонструє їх тематичне й галузеве розмаїття. Висновкова частина статті засвідчує факт розквіту видавничої діяльності установи станом на 1964 р. й аргументовано доводить, що в цій справі спостерігалася виразна україноцентрична спрямованість.

Ключові слова: Книжкова палата УРСР; видавництво Книжкової палати УРСР; бібліографічний довідник; бібліографічний покажчик; бібліографічний бюлетень; друковані бібліографічні картки; щодакданник "Нові книги УРСР"

Постановка проблеми. Розвиток друкарства в країні є одним із визначальних показників цивілізаційного руху будь-якого народу. Покладаючись на відомий постулат шотландського філософа та історика XVIII — початку XIX ст. А. Фергюсона, згідно з яким поступ цивілізації пов'язаний винятково з виникненням писемності, можна стверджувати, що книгодрук як галузь і

друкарська справа, як напрям розвитку держави є найпереконливішим критерієм культурних досягнень народу, нації, громади, спільноти тощо. Виходячи з цього, дослідження, присвячені історії книгодрукарства, не втрачають актуальності та наукового потенціалу.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблему видавничої справи в Україні досліджувало чимало науковців. Цій тематиці присвячено як загальні, так і спеціальні праці. Корифеєм розвідок у цій галузі є провідний учений доби українського відродження І. Огієнко, монографічна праця якого незабаром відсвяткує столітній ювілей — його "Історія українського друкарства" вперше побачила світ у Львові 1925 р. [1].

Відомим знавцем окресленої теми був Я. Ісаєвич — видатний радянський і український історик, академік НАН України, директор Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича. У монографії, присвяченій 400-м роковинам із дня смерті Івана Федорова, розкрито складний процес зародження та розвитку друкарства в Україні [2].

Перший повноцінний підручник з історії світової видавничої справи написав український науковець М. Тимошик [3]. У книзі, виданій 2007 р., ґрунтовно розглянуто процес творення, поширення, функціонування й використання рукописних і друкованих набутоків людства.

Історію видавничої справи в Україні концептуально та на тлі вітчизняної преси ХІХ — початку ХХ ст. дослідила Н. Зелінська [4]. Учена наголосила на незаперечному висновку І. Огієнка про те, що видавнича справа в Україні має середньовічне коріння й датується кінцем ХV ст.

Ґрунтовні дослідження з історії українського друкарства, на наш погляд, варті регулярного поповнення. Водночас видавнича діяльність Книжкової палати України дотепер залишається маловивченою. Виходячи з цього та виконуючи завдання річного плану наукової роботи установи, авторка поставила за мету дослідити її видавничу діяльність станом на 1964 р. Першоджерельною базою розвідки слугував річний зшиток щодавнього бібліографічного бюлетеня "Нові книги УРСР", який готували й видавали працівники Книжкової палати УРСР.

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед варто наголосити, що 1964 р. був позначений великою кількістю унікальних видань, на які й досі є попит і серед науковців, і серед пересічних читачів. Здобутки колективу тогочасної Книжкової палати можна прослідкувати фактично без втрат, якщо сумлінно опрацювати журнал "Нові книги УРСР", що виходив за

редагування директора установи В. Скачкова. Окрім голови, до складу редакційної колегії часопису входили І. Ков'яров, В. Макеєва, Г. Мамоненко, Д. Тараманов, Ю. Шовкопляс (№ 1—14), В. Витяжков, П. Возненко, Г. Гончар, І. Ков'яров (№ 15—36). Упродовж 1964 р. наклад журналу коливався в межах 3986—4136 примірників. Часопис можна було отримувати за передплатою (річна передплата була пільговою й становила 3 радянські карбованці, тоді як кожен із 36 номерів коштував 9 копійок). Часопис виходив тричі на місяць, тож мав класифікаційну назву "щодавника". За змістом і призначенням був бібліографічним бюлетенем і видавався друкарнею Книжкової палати УРСР, розташованій за харківською адресою установи на вул. Артема, 31.

Журнал "Нові книги УРСР" виходив друком від 1958 р. Станом на досліджуваний період його зміст складався з двох розділів, перший з яких присвячено переліку книг, що вийшли впродовж окремої декади місяця, а другий уміщував інформацію про новодруки усіх видавництв Української РСР, як-от: Держполітвидав УРСР, Політвидав України, Видавництво Академії наук УРСР, Держтехвидав УРСР, Держмедвидав УРСР, Товариство "Знання" УРСР, Дитвидав УРСР, Держлітвидав УРСР, "Радянський письменник", "Радянська школа", "Молодь", "Наукова думка", "Техніка", "Здоров'я", "Веселка", "Крим", "Крым", "Карпати", "Каменярь", "Прапор", "Донбас", "Дніпро", "Маяк", "Промінь", "Мистецтво", "Будівельник", "Урожай", Дніпропетровське, Одеське, Харківське книжкові видавництва, Полтавське обласне книжково-газетне видавництво, Кримське обласне книжкове видавництво, видавництва Київського, Львівського, Харківського університетів, редакційно-видавничий відділ Книжкової палати УРСР.

Найпродуктивнішою, цілком очікувано, була робота ідеологічних видавництв — повідомлення про новодруки в цих установах містилися в кожному номері бюлетеня. Чи не найбільшою за обсягом стала діяльність видавництва "Веселка", цільовою аудиторією якого була республіканська малеча. Високі показники згадуваності також демонстрували "Наукова думка", "Техніка" й "Радянська школа".

Результати книгодрукарської діяльності значених видавництв, безумовно, вражають своїми обсягами. На цьому тлі показники видавничої роботи Книжкової палати УРСР є скромнішими, однак, враховуючи багатоцільове призначення установи та її, вочевидь, не першочергову спрямованість на випуск друкованої

продукції, на підставі опрацювання зазначених матеріалів можемо говорити про колосальний потенціал її редакційно-видавничого відділу. Варто також врахувати і той факт, що в той період Книжкова палата видавала винятково бібліографічну продукцію, зокрема бібліографічні довідники, покажчики, бюлетені (літописи книжок, журналів, газет, образотворчих і нотних видань тощо), друковані бібліографічні картки.

Слід зазначити, що 1964-й був надзвичайно плідним для Книжкової палати УРСР. Саме того року було видано кілька дотепер широко вживаних бібліографічних праць. Так, на честь 150-річчя від дня народження видатного українського поета-революціонера Т. Шевченка працівники установи підготували бібліографічний покажчик, що містив перелік усіх видань його творів, випущених в Україні та інших республіках Радянського Союзу впродовж 1917—1963 рр. [5]. Орієнтовна ціна на книгу в палітурці становила 60 коп. В анотації зауважено, що видання призначено "шевченкознавцям, науковим працівникам, літературознавцям, бібліотекарям, студентам-філологам та усім, хто любить і вивчає спадщину Великого Кобзаря" [5, обкл.].

У 1964 р. на умовах післяплати за ціною 2 крб 40 коп. Книжкова палата продавала бібліографічний довідник "Періодичні видання УРСР. 1918—1950. Журнали" Видання мало енциклопедичний зміст і формат. На 464 сторінках було подано відомості про журнали, збірники наукових праць, бюлетені, що виходили на теренах України впродовж 1918—1950 рр. [5, обкл.].

У квітневому номері щодаєчника "Нові книги УРСР" редакційно-видавничий відділ установи повідомляв про підготовку до друку кількох бібліографічних праць, а саме: "Поліграфічна і видавнича справа на Україні (1918—1963)", "Періодичні видання УРСР. Журнали (1951—1960)", "Книги видавництва України за 1963 р.", "Книги про книги" [6, с. 31].

Анотований бібліографічний покажчик "Поліграфічна і видавнича справа на Україні (1918—1963)" був розрахований на широке коло поліграфістів і видавничих працівників та містив фахову інформацію щодо книг, статей із журналів і газет про видавничу й поліграфічну справу в республіці. Окрім того, пропонував матеріали зі статистики друку в Українській РСР [7, обкл.].

Бібліографічний довідник "Періодичні видання УРСР. Журнали. (1951—1960)" став продовженням зазначеного покажчика та був призначений науковцям, працівникам редакцій газет і журналів, бібліотекарям та іншим ко-

ристувачам. У видання увійшли бібліографічні відомості про журнали, збірники наукових праць і бюлетені, що виходили в Україні у 1951—1960 рр. [7, обкл.].

Збірник "Книги видавництва України за 1963 р." містив список випущеної літератури на теренах республіки та був призначений працівникам видавництва, книготорговельних організацій і бібліотек [6, с. 31]. Цільовою аудиторією збірника також були агітатори й пропагандисти.

Бібліографічний покажчик "Книги про книги" розповідав про літературу з питань техніки, промисловості, зв'язку, комунального господарства, що виходила в Україні впродовж 1917—1963 рр. [7, обкл.]. Книга посіла гідне місце в бібліотеках усіх типів і стала незамінним помічником у науково-довідковій роботі дослідників.

У 1964 р. редакційно-видавничий відділ Книжкової палати УРСР підготував до друку збірник статей і методичних розробок під загальною назвою "Бібліотекознавство та бібліографія" [8, обкл.]. Видання складалося з 27 публікацій — наукових досліджень у галузі бібліотекознавства, бібліографії та книгознавства, що здійснювалися в провідних бібліотеках УРСР; на його сторінках досвідом роботи ділилися найкращі бібліотекарі республіки. Збірник розраховано на усіх, хто працював із книгою (бібліотекарів, вчителів, науковців та інших).

Того самого року Книжкова палата УРСР запропонувала користувачам збірник статей "Культурно-освітня робота", що складався з 11 наукових досліджень викладачів Харківського бібліотечного інституту [8, обкл.]. Книга висвітлювала роботу культурно-освітніх закладів України й була корисною для працівників будинків культури, клубів, бібліотек тощо.

Варто зауважити, що перелік видань Книжкової палати увійшов до щодаєчника "Нові книги УРСР" [9, с. 22]. У розділі, присвяченому редакційно-видавничому відділу установи, повідомлялося, що "Книги видавництва України за 1963 рік" уміщує 42 аркуші корисного тексту й коштує 2 крб 62 коп. В анотації зазначалося, що у збірнику згруповано систематизовані списки книг, нот, плакатів й інших неперіодичних видань, випущених 1963 р. республіканськими та обласними видавництвами УРСР, тож він надає повне уявлення щодо діяльності вітчизняної видавничої галузі з випуску зазначеної друкованої продукції.

(Далі буде)

Надійшла до редакції 23 червня 2022 року